

Eerikäinen o.fl. gegn Finnlandi

Dómur frá 10. febrúar 2009

Mál nr. 3514/02

10. gr. Tjáningarfrelsi

Meiðyrði. Sakamál. Umræða um almannahagsmuni.

1. Málsatvik

Kærendur eru útgáfufyrirtækið Yhtyneet Kuvalehdet Oy, fyrrum yfirritstjóri þess, Matti Paloaro, sem er nú látinn en var fæddur árið 1942, og blaðamaður í lausamennsku, Pentti Eerikäinen, finnskur ríkisborgari, fæddur 1946 og búsettur í Kauvatsa. Eerikäinen skrifaði tímaritsgrein árið 1997 um ákæru sem gefin hafði verið út á hendur X sem var ákærð í fjölmörgum liðum fyrir skattsvik og fjársvik gagnvart almannatryggingastofnun og váttryggingafyrirtæki. Var greinin birt í tímaritinu Alibi undir heitinu: „Það virtist löglegt, en ... kvenkyns athafnakona sveik út lífeyri að upphæð meira en tvær milljónir marka?“ Í greininni var X ekki nafngreind. Skírnarnafn hennar birtist þó í efnisyfirliti tímaritsins. Þá fylgdi einnig útdráttur úr annarri grein sem fyrrum yfirritstjóri hafði skrifað átta árum áður um fasteignakaup hennar og þar voru tvær myndir af henni. X höfðaði einkarefsimál á hendur kærendum án árangurs. Höfðaði hún því næst einkamál á hendur kærendum. Taldi hún greinina vera meiðandi og myndir hefðu verið birtar án hennar samþykkis. Dómstóll leit til þess að hún hefði aðeins verið grunuð á þeim tíma sem greinin hefði birst en fyrrisögnin og efnisyfirlitið gáfu til kynna að hún væri sek. Því hefði verið um meiðyrði að ræða. Henni voru dæmdar 13.455 evrur í miskabætur og 4.634 evrur í skaðabætur sem og málskostnað. Kærendur áfrýjuðu til áfrýjunardómstóls í Helsinki sem ógilti niðurstöðu undirréttar með vísan til þess að það hefði komið skýrt fram í umfjölluninni að ekki væri búið að dæma í máli X. Til þess að komast að því hver hún væri hefði þurft að lesa í gegnum alla greinina en þá hefði jafnframt verið ljóst að ekki hefði enn verið dæmt í máli hennar. Hæstiréttur komst að svipaðri niðurstöðu og áfrýjunardómstóllinn að öðru leyti en því að kærendur voru taldir hafa brotið gegn friðhelgi einkalífs athafnakonunnar með því að tengja eldri greinina og myndirnar við nýrri greinina. Voru kærendur dæmdir til að greiða X 3.364 evrur í miskabætur. X var síðar sakfelld í undirrétti hinn 8. maí 2000 og sú niðurstaða staðfest af áfrýjunardómstól hinn 28. júní 2002.

2. Meðferð málsins hjá Mannréttindadómstólnum

Kæran

Kærendur töldu að 10. gr. sáttmálans hefði verið brotin þar sem þeir voru dæmdir til greiðslu miskabóta fyrir að fjalla um réttarhöld sem snerust um málefni sem hefðu mikla þýðingu fyrir almannahagsmuni.

Niðurstaða

Dómstóllinn tók fram að ekki væri ágreiningur með aðilum um að dómur um greiðslu bóta fæli í sér takmörkun á tjáningarfrelsi kærenda. Hann taldi jafnframt að takmörkunin ætti sér stoð í lögum. Dómstóllinn áréttaði mikilvægi fjölmiðlafrelsis í lýðræðisþjóðfélagi en það væri hins vegar ekki takmarkalaust. Dómstóllinn tók fram að af þessum réttindum leiddi „skyldur og ábyrgð“, sbr. 2. mgr. 10. gr. sáttmálans. Þetta skipti máli, t.d. þegar litið væri til þess hvort grafið væri undan réttindum annarra. Þá skipti einnig máli þegar andstæðir hagsmunir væru vegnir að samkvæmt 2. mgr. 6. gr. sáttmálans átti athafnakonan rétt til þess að teljast saklaus þar til sekt væri sönnuð. Fjölmiðlafrelsi væri háð því að blaðamenn ynnu í góðri trú og veittu nákvæmar og áreiðanlegar upplýsingar í samræmi við siðareglur blaðamanna. Þegar fjölmiðlar fjölluðu um réttarhöld án þess að ganga of langt væri slíkt í samræmi við 1. mgr. 6. gr. sáttmálans um opinbera málsmeðferð. Opinber málsmeðferð þýddi þó ekki að fjölmiðlar væru leystir undan ábyrgð og skyldum sínum og hefðu frjálsar hendur til að fjalla um mál án þess að gæta varfærni um hvernig þeir kæmu upplýsingum á framfæri. Dómstóllinn leit til þágildandi siðareglna finnskra blaðamanna. Í þeim kom fram að aðeins væri heimilt að nafngreina eða auðkenna sakborning ef málið varðaði mikla almannahagsmuni.

Dómstóllinn leit til þess að blaðagreinin byggðist á staðreyndum, m.a. úr ákæru sem var opinbert skjal, og að fyrirsögnin hefði verið orðuð sem spurning. Þá dyldist engum sem læsi greinina að dómur væri ekki genginn í máli X. Greininni hefði hins vegar fylgt útdráttur og myndir úr eldri grein sem vörðuðu hvorki málið né neina almannahagsmuni. Hins vegar hefði X samþykkt birtingu þeirrar greinar. Með því að láta eldri greinina fylgja var X nafngreind og auðkennd. Dómstóllinn tók fram að það væri ekki hans hlutverk, frekar en dómstóla innanlands, að geta um sínar skoðanir um hvernig væri best að háttá framsetningu fjölmiðlaefnis. Dómstóllinn tók fram að notkun eldri greinarinnar væri þrætueplið í þessu máli.

Dómstóllinn benti á að það væri heimilt að styðjast við einstakt mál til að fjalla um almennt málefni. Álitaefnið væri hins vegar hvort kærundur hefðu gengið of langt þegar þeir nafngreindu X en hún taldist ekki áberandi í þjóðlífi eða stjórnmálamaður. Það að hún ræki tiltölulega lítið fatahreinsunarfyrtæki og hefði verið viðfangsefni blaðagreinar átta árum fyrr leiddi ekki til þess að hún teldist hafa stigið inn í kastljósið. Nyti hún því ríkari réttar til friðhelgi einkalífs en slíkir aðilar. Það að hún væri ákærð í opinberu máli svipti hana ekki rétti hennar samkvæmt 8. gr. sáttmálans.

Dómstóllinn taldi að efni greinarinnar frá árinu 1997 varðaði almenning þar sem hún fjallaði um misnotkun á opinberum sjóðum í miklum mæli. Dómstóllinn tók fram að ekki væri ljóst hvort Hæstiréttur hefði léð því eitthvert sérstakt vægi að greinin byggðist á upplýsingum úr ákæru sem væri opinbert gagn og skýrlega kæmi fram að hún hefði ekki verið sakfelld. Sama ætti við um vægi þess að birta mynd og nafn X. Dómstóllinn benti á að birting mynda teldist meira inngríp í friðhelgi einkalífs en nafnbirting ein sér og því þyrfti að gefa því sérstakan gaum. Ennfremur var ekki að sjá af dómi Hæstaréttar að lítið hefði verið sérstaklega til þess að myndirnar hefðu verið teknar með samþykki X og ætlaðar til birtingar þó í öðru samhengi væri. Dómstóllinn taldi því að þær forsendur sem var byggt á væru viðeigandi en ekki nægjanlegar til að réttlæta inngríp í tjáningarfrelsi kærenda. Dómstóllinn komst einróma að þeirri niðurstöðu að 10. gr. sáttmálans hefði verið brotin.

Kærundur voru þrír. Einum þeirra voru í samræmi við 41. gr. sáttmálans dæmdar 9.179 evrur í skaðabætur. Hinum tveimur voru dæmdar 5.000 evrur hvorum í miskabætur. Þá voru kærendum dæmdar 9.800 evrur í málskostnað.